

Η Περιφερειακή Ανάπτυξη σε Συνθήκες Παγκοσμιοποίησης¹

Θεόδωρος Παπαηλίας

Ομότιμος Καθηγητής, Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής, Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής

Email: thrapailias@gmail.com

Στέφανος Παπαηλίας

Διδάκτωρ Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, Διδάσκων Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Χαροκόπειου Πανεπιστημίου

Email: stefpapailias@gmail.com

Περίληψη

Ευρύτατα επικρατεί η αντίληψη ότι ο ρόλος και η σημασία της περιφερειακής ανάπτυξης θα διευρύνεται με τη πάροδο του χρόνου. Η άποψη αυτή έλκει, ως ένα βαθμό, την καταγωγή της από τη θεωρία της διαρκούς προόδου, που διατυπώθηκε κατά τη διάρκεια του Διαφωτισμού. Προφανώς, αυτή τεκμαίρεται ως εμβάθυνση της δημοκρατικής (αντισυγκεντρωτικής-αντιαυταρχικής) πολιτείας. Στα επόμενα θα παρουσιαστεί σε αδρές γραμμές η θέση της περιφερειακής ανάπτυξης από την Αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Κατά τη γνώμη μας, τουλάχιστον βραχυχρονίως και μεσοχρονίως, η σημασία της περιφερειακής ανάπτυξης στην σύγχρονη εποχή θα φθίνει.

Οι αιτίες ανευρίσκονται στην άνοδο της παγκοσμιοποίησης και στον εξ αυτής προκύπτοντα οξύτατο ανταγωνισμό. Η θέση περί διεύρυνσης της σημασίας της περιφερειακής ανάπτυξης ενέχει ενδογενή αντίφαση. Η ορθόδοξος οικονομική πρεσβεύει ότι μακροχρονίως θα επικρατήσει ο πλήρης ανταγωνισμός. Όμως, όπως τα μονοπώλια και τα ολιγοπώλια είναι ανταγωνιστικότερα από τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις και για αυτό επιτυγχάνεται συγκέντρωση κεφαλαίου και πλούτου, καθ' όμοιο τρόπο μία χώρα, για να μπορέσει να επιβιώσει στη διεθνή αγορά, θα πρέπει

¹ Το κείμενο αυτό παρουσιάστηκε σε μια πρώτη μορφή στην διαδικτυακή ημερίδα *Αποκέντρωση και Ανάπτυξη*, που πραγματοποιήθηκε την Πέμπτη 17 Ιουνίου 2021 και διοργανώθηκε από το Διοικητικό Επιμελητήριο, Όμιλο Διοικητικών Επιστημών.

© Επιθεώρηση Δημόσιας Διοίκησης, 2022

Παπαηλίας, Θ., Παπαηλίας, Σ., (2022). Βιοπολιτισμική Προσέγγιση και Ψηφιακή Στρατηγική των Πολιτιστικών Οργανισμών:

Προς μία Ανανεωμένη Εγγύτητα μέσα από την Πανδημία. 2(1), 97-116.

<https://www.lawjournals.unic.ac.cy/index.php/pareview>

να διαθέτει μία «σφικτή» δημόσια διοίκηση, τουτέστιν μία ισχυρή κεντρική εξουσία (βλέπε λόγου χάρη την περίπτωση της Κίνας, της Νοτίου Κορέας, της Τουρκίας).

Συνεπώς, και στην Ελλάδα οι διάφορες μεταρρυθμίσεις (Καποδίστριας, Καλλικράτης) θα παραμείνουν κατά το μάλλον ή ήττον κενού περιεχομένου έννοιες ή, στην καλύτερα των περιπτώσεων, θα προσφέρουν εντελώς αμυδρή βελτίωση στην τοπική αυτοδιοίκηση.

Λέξεις Κλειδιά: Αποκέντρωση, Κεντρική Διοίκηση, Συγκεντρωτισμός, Παγκοσμιοποίηση, Τοπική Ανάπτυξη.

Εισαγωγή

Επικρατεί ευρύτατα η αντίληψη, απότοκος των εξελίξεων στο διάστημα 1960-1990, ότι ο ρόλος της περιφερειακής ανάπτυξης και της τοπικής αυτοδιοίκησης θα διευρύνεται συνεχώς.

Το αντικείμενο του άρθρου στοχεύει στο να δείξει ότι, λόγω της παγκοσμιοποίησης, θα συμβεί το αντίθετο. Θα υπάρξει τάση, τουλάχιστον βραχυχρόνια και μακροχρόνια, να επιστρέψει το εκκρεμές στην αρχική του θέση, δηλαδή στην κυριαρχία, ενίοτε καταθλιπτική, της κεντρικής διοίκησης. Η τάση αυτή παρέμεινε σταθερή καθ' όλη την περίοδο της ανθρώπινης ιστορίας με μικρές εξαιρέσεις. Συνιστά δηλαδή ένα ενδογενές κίνητρο, μία ροπή που συνδέεται με τον τρόπο διοίκησης των κοινωνιών σε καθεστώς έντονου ανταγωνισμού.

Σχεδιάγραμμα Ερμηνείας της Εξέλιξης των Δομών

α. Αρχαιότητα

Οι σχηματισμοί που εμφανίστηκαν κατά την Αρχαιότητα μετά τη γεωργική επανάσταση και συγκεκριμένα έπειτα από τη δημιουργία των πρώτων οικισμών² ήταν τρεις (Παπαηλίας, 2019):

² Πριν τη μόνιμη εγκατάσταση κυριαρχούσαν οι ομάδες των τροφосуλλεκτών και οι νομάδες, με συνηθισμένη επιβίωση τη κοπαδιάρικη κτηνοτροφία.

© Επιθεώρηση Δημόσιας Διοίκησης, 2022

Παπαηλίας, Θ., Παπαηλίας, Σ., (2022). Βιοπολιτισμική Προσέγγιση και Ψηφιακή Στρατηγική των Πολιτιστικών Οργανισμών:

Προς μία Ανανεωμένη Εγγύτητα μέσα από την Πανδημία. 2(1), 97-116.

<https://www.lawjournals.unic.ac.cy/index.php/pareview>

- η κοινότητα,
- η πόλις-κράτος και
- το κράτος-αυτοκρατορία

Η σταθερή τάση που ακολουθήθηκε,³ αποτέλεσμα της εγκατάστασης σε έναν τόπο, υπήρξε η *πορεία προς το όλον*. Τουτέστιν, καταγράφηκε δυναμική δημιουργίας κεντρικής διοίκησης.

Για τη ζωή των κοινοτήτων είναι λιγότερα γνωστά, αφού οι δράσεις τους εμφανίζονται πριν τους ιστορικούς χρόνους και το αποτύπωμά τους καλύφθηκε από τις συνενώσεις τους, που δημιούργησαν τις πόλεις.

Οι πόλεις εκτός της Μέσης Ανατολής (συμπεριλαμβανομένης και της Αιγύπτου) κατόρθωσαν να διατηρήσουν την αυτονομία τους χωρίς να συνεννοηθούν βιαίως (ή μέσω συμφωνίας) με άλλες ή με κράτη για μεγάλο χρονικό διάστημα, κατ' ουσίαν μέχρι και τους κλασικούς χρόνους.

Στην Ελλάδα, ένεκα της μορφολογίας του εδάφους, ο αριθμός τους έδειξε τεράστιος και δημιουργεί μία ιδέα του πώς θα πρέπει να εμφανιζόταν η κατάσταση και στην Ανατολή κατά την τρίτη ή τέταρτη χιλιετία. Ωστόσο, η γεωγραφία στη χώρα και η σταδιακή εισροή των διάφορων φύλων στον ελλαδικό χώρο (έσχατοι υπήρξαν οι Δωριείς) διατήρησε, νοτίως του Ολύμπου, και ιδιαίτερα νοτίως της Θεσσαλίας, τις πόλεις-κράτη ως κύρια πολιτική και κοινωνική δομή (Παπαηλίας, 2021, 67-69).

Ακριβώς η σύνθεση της πόλης-κράτους δεν επέτρεπε κατά τεκμήριο⁴ εκτεταμένη συγκεντρωτική διοίκηση και το χαρακτηριστικό της ήταν η εμφάνιση του *μέτρου*: όχι στο μικρό (στο τοπικό, στην κοινότητα) αλλά ούτε και στο μεγάλο (κράτος-αυτοκρατορία).

³ Ανάμεσα στους λόγους η πληθυσμιακή μεγέθυνση διαδραμάτισε πρωτεύοντα ρόλο.

⁴ Η εξέλιξη των πόλεων στη Μεγάλη Ελλάδα διαφοροποιήθηκε αλλού περισσότερο αλλού λιγότερο. Αλλά η συζήτηση για τα αίτια εκφεύγει του παρόντος.

© Επιθεώρηση Δημόσιας Διοίκησης, 2022

Παπαηλίας, Θ., Παπαηλίας, Σ., (2022). Βιοπολιτισμική Προσέγγιση και Ψηφιακή Στρατηγική των Πολιτιστικών Οργανισμών:

Προς μία Ανανεωμένη Εγγύτητα μέσα από την Πανδημία. 2(1), 97-116.

<https://www.lawjournals.unic.ac.cy/index.php/pareview>

β. Μεσαίωνας

Ο Μεσαίωνας, στην πρώτη φάση κατά τη σύστασή του, αποτελεί την αντίθετη πορεία της εξέλιξης της πόλης. Ο εξαγροτισμός -η μετανάστευση από την πόλη στην ύπαιθρο και η κατάρρευση της αστικής απασχόλησης και του αστικού τρόπου ζωής και άρα και του πολιτισμού- προκάλεσε κατάτμηση της εξουσίας (της Διοίκησης), ενίσχυση του τοπικού και απομάκρυνση από το συγκεντρωτικό υπόδειγμα.

Μετά την κορύφωσή του (10ος-12ος αιώνας) παρατηρήθηκε σταδιακά η επιστροφή στη συγκεντρωτική διοίκηση. Το πρώτο αποτύπωμα της νέας μορφής καταγράφεται με τη νορμανδική κατάκτηση της Αγγλίας (1066).

Η σταδιακή απίσχναση της φεουδαλικής δομής στην υπόλοιπη Ευρώπη αποσαθρώνει την τοπική ιδιαιτερότητα και η τελευταία τείνει να συρρικνώνεται.

γ. Οι Νέοι Χρόνοι

Στους Νέους Χρόνους η άνοδος του εθνικού κράτους οδηγεί σταδιακά στην απολυταρχία και συνεπώς στον παραμερισμό της τοπικής ισχύος. Η τοπική αυτοδιοίκηση περιορίζεται δραστικά και από την κεντρική εξουσία εκπορεύεται κάθε δράση.

Η βιομηχανική επανάσταση θα κάνει ακόμα περισσότερο απαραίτητη την ενδυνάμωση της κεντρικής αρχής. Οι πολιτικές αντιθέσεις θεωρείται ότι μπορούν να επιλυθούν μέσω της κεντρικής πατρωνίας. Οι αντιπαραθέσεις των μεγάλων δυνάμεων καταστούν ανέφικτη την ενίσχυση της τοπικής αυτοδιοίκησης. Έτσι θα προκύψει στη Γαλλία, και όχι μόνον, το: *Paris et le désert français*.⁵

Η Ανάδυση της Αντίδρασης

Κατά τον 19ο αιώνα, με εξαίρεση τη Βρετανία, όπου η πολιτική ισχύς διατηρείτο στα χέρια του κοινοβουλίου (αν και η Βουλή των Λόρδων συνέχιζε να διαθέτει ισχυρό

⁵ Το βιβλίο *Paris et le désert français* του Jean-François Gravier απετέλεσε πηγή εντόνων αντεγκλήσεων.

© Επιθεώρηση Δημόσιας Διοίκησης, 2022

Παπαηλίας, Θ., Παπαηλίας, Σ., (2022). Βιοπολιτισμική Προσέγγιση και Ψηφιακή Στρατηγική των Πολιτιστικών Οργανισμών:

Προς μία Ανανεωμένη Εγγύτητα μέσα από την Πανδημία. 2(1), 97-116.

<https://www.lawjournals.unic.ac.cy/index.php/pareview>

ρόλο και μετά τον Gladstone), στα περισσότερα κράτη της Ευρώπης η συγκεντρωτική διοίκηση εκρίνετο ως απαραίτητη για τη συγκράτηση των φυγόκεντρων δυνάμεων που αναδύθηκαν.

Με τη μετάβαση από τον εμπορικό καπιταλισμό στον βιομηχανικό γεννήθηκαν, κατά τον 19ο αιώνα (οι απαρχές του ανευρίσκονται στο 18ο), τρία ζητήματα:

- *το εργατικό ζήτημα*, το οποίο γιγαντώθηκε με τη βιομηχανική επανάσταση,
- *το ζήτημα των εθνοτήτων*. Στα ισχυρά κράτη (Γερμανία, Αυστροουγγαρία, Ρωσία) συνυπήρχαν διάφορες εθνότητες. Τα κράτη αυτά είχαν δημιουργηθεί στον ύστερο Μεσαίωνα και μετά.
- *Το θέμα των ατομικών ελευθεριών*. Τα δικαιώματα του ατόμου, πρωτοεμφανίσθηκαν με την Ένδοξο Επανάσταση (1688) και καθιερώθηκαν με την Αμερικανική (1776) και τη Γαλλική (1789) Επανάσταση.

Και τα τρία υποχρέωσαν να διαφοροποιηθεί το καθεστώς, αναπτύσσοντας (ή εξελίσσοντας) τη γραφειοκρατική διοίκηση. Το *βεμπεριανό κράτος*, αλλού περισσότερο αλλού ολιγότερο, άρχισε να κυριαρχεί.

Η κρίση του 1929-33 και η επακόλουθη άνοδος του κρατικού παρεμβατισμού ενίσχυσαν τη ροπή αυτή. Την επομένη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου (πολλά από τα θέματα είχαν τεθεί στην ημερήσια διάταξη ήδη από την υστεραία του Πρώτου), με τα ανακύπτοντα προβλήματα -καταστροφή των ευρωπαϊκών δυνάμεων, κυριαρχία των ΗΠΑ και της ΕΣΣΔ, εμφάνιση του Τρίτου Κόσμου- το εκκρεμές έγειρε προς την ενίσχυση της περιφερειακής ανάπτυξης⁶.

Παρουσιάσθηκαν τρεις τύποι διακυβέρνησης⁷.

- το υπόδειγμα του Westminster (βρετανική διοίκηση),
- η ανάπτυξη της Γερμανίας μέσω των κρατιδίων,
- η κυριαρχία των ΗΠΑ με τον χαλαρό σύνδεσμο των Πολιτειών.

Και τα τρία ενίσχυσαν την τάση για αποκέντρωση (περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη).

⁶ Κλασική υπήρξε η προσέγγιση του F. Perroux (1955) περί πόλων ανάπτυξης.

⁷ Το γαλλικό υπόδειγμα θα κινηθεί σε ενδιάμεση θέση.

© Επιθεώρηση Δημόσιας Διοίκησης, 2022

Παπαηλιάς, Θ., Παπαηλιάς, Σ., (2022). Βιοπολιτισμική Προσέγγιση και Ψηφιακή Στρατηγική των Πολιτιστικών Οργανισμών:

Προς μία Ανανεωμένη Εγγύτητα μέσα από την Πανδημία. 2(1), 97-116.

<https://www.lawjournals.unic.ac.cy/index.php/pareview>

Διοίκηση και Τρίτος Κόσμος

Η προσπάθεια απογείωσης των ολιγότερο ανεπτυγμένων χωρών οδήγησε σε αδιέξοδο την τάση για περιφερειακή ανάπτυξη. Η αδυναμία της οικονομικής ανάπτυξης μέσω της αποκέντρωσης προήλθε από ένα κράμα τριών εμποδίων:

- Το πρώτο υπήρξε η ανάδυση του δυαδισμού. Στις χώρες του Τρίτου Κόσμου αναπτύσσεται ένας αστικός τομέας που περιλάμβανε τμήματα της μεταποίησης και των υπηρεσιών και ένας αγροτικός τομέας στον οποίο η παραγωγή εγκλωβίζεται σε παραδοσιακές μορφές. Ο δυαδισμός, οικονομικός, τεχνολογικός, θεσμικός κ.λπ., κυριαρχούσε⁸, μη επιτρέποντας την εισβολή των νέων ηθών και των μεθόδων του καπιταλισμού.
- Στις χώρες που ακολούθησαν το σοβιετικό πρότυπο (του κεντρικού σχεδιασμού) τα αποτελέσματα δεν φάνηκαν να είναι εντυπωσιακά, εκτός από ορισμένους τομείς (υγεία, εκπαίδευση, απασχόληση). Έτσι η Κίνα του Μάο, το Βιετνάμ του Χο Τσι Μινχ, η Κούβα του Κάστρο, δεν αποτελούσαν ελκυστικά υποδείγματα, αφού αυτά προϋπόθεταν δικτατορία ενός και μόνο κόμματος και σχετικό απομονωτισμό από τις υπόλοιπες χώρες με απόρροια τη χλωμή ανάπτυξη. Ο Ψυχρός Πόλεμος και η οικονομική ισχύς της Δύσης, όπως και το ότι οι διάφοροι οργανισμοί που ελέγχονται από αυτήν (Παγκόσμια Τράπεζα, ΔΝΤ, Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου, κ.λπ.) περιθωριοποιούσαν τους μη ακολουθούντες το *παράδειγμα* της ελεύθερης οικονομίας.
- Στις υπόλοιπες χώρες, όπου δεν ακολουθήθηκε το σοβιετικό πρότυπο, ο εκτεταμένος κρατικός παρεμβατισμός επέτυχε θεαματικότερα μεν αποτελέσματα στο μέγεθος του Εθνικού Εισοδήματος, αλλά υποτυπώδη στην κοινωνική συγκρότηση (έντονες ανισότητες).

Καθώς τα σύνορα των κρατών του Τρίτου Κόσμου δεν είχαν διαμορφωθεί ανυστερόβουλα, ή έστω με σοβαρότερη γνώση της πραγματικότητας, οι διαμάχες μεταξύ των φυλών ξεσπούσαν, με συνέπεια η ανάπτυξη φυλετικών διακρίσεων, οι γλίσχροι μισθοί και η αδυναμία στη διοίκηση να επιτείνουν τη βύθιση στη φτώχεια.

⁸ Στον Boeke οφείλονται οι πρώτες προσεγγίσεις στο θέμα αποτυπώνοντας την εμπειρία του από τις ολλανδικές αποικίες στην Ινδονησία (Boeke, 1953). Κατά τον Eckaus ο δυαδισμός οφείλεται στις διαφορετικές μεθόδους παραγωγής εξ ου και είναι τεχνολογικός (Eckaus 1955). Σύμφωνα με τον Geertz αυτός προέρχεται από τις αποκλίσεις στα οικολογικά περιβάλλοντα -οικολογικός δυαδισμός (Geertz (1963).

© Επιθεώρηση Δημόσιας Διοίκησης, 2022

Παπαηλίας, Θ., Παπαηλίας, Σ., (2022). Βιοπολιτισμική Προσέγγιση και Ψηφιακή Στρατηγική των Πολιτιστικών Οργανισμών:

Προς μία Ανανεωμένη Εγγύτητα μέσα από την Πανδημία. 2(1), 97-116.

<https://www.lawjournals.unic.ac.cy/index.php/pareview>

Η ελληνική περίπτωση

Ο πρώτος Κυβερνήτης Ιωάννης Καποδίστριας, επιδιώκοντας να ενοποιήσει τη χώρα από τον έντονο τοπικισμό (διαμάχη μεταξύ των Στερεολλαδιτών, Πελοποννησίων και Νησιωτών κ.λπ.), ακολουθεί το συγκεντρωτικό υπόδειγμα. Θα κατασταλούν οι ανταρσίες, αλλά τελικά θα δολοφονηθεί.

Οι Βαυαροί (ως αντιβασιλεία) και ο Όθων θα κινηθούν στην ίδια λογική. Οι πρώτοι εκδιώκονται. Το πρώτο Σύνταγμα (1843) επιβάλλεται και η χώρα καθίσταται συνταγματική μοναρχία. Παρ' όλα αυτά στην υπόλοιπη βασιλεία του Όθωνος η αντίδραση για την συγκεντρωτική πολιτική θα συνεχίζεται, με συνέπεια, το 1862, να εκδιωχθεί. Ωστόσο, η διεύρυνση της χώρας με τα Επτάνησα (1864) και το 1881 με την Άρτα και τη Θεσσαλία από το ένα μέρος και από το άλλο ο θάνατος των αγωνιστών της Επανάστασης συρρίκνωσε την πίεση που ασκούσε ο τοπικισμός. Σε κάθε περίπτωση, η εξωτερική πίεση για το ενιαίο του κράτους απεδείχθη έντονη. Το υπόδειγμα των «πολιτισμένων» κρατών συνεχώς επαναλαμβάνετο, ώστε να υποταχθεί η τοπική αντίληψη. Μέχρι τη δολοφονία του Γεωργίου Α' (1913) οι αντιδράσεις απέναντι στη βασιλεία, που αντιπροσώπευε τον συγκεντρωτισμό, θα είναι συνεχείς, με αποκορύφωμα το κίνημα στο Γουδί (1909). Ο τοπικισμός θα ανέλθει προσωρινώς με την άνοδο του Βενιζέλου και τους Κρήτες βουλευτές. Ωστόσο, η απομάκρυνση 650 χιλιάδων Μωαμεθανών (στην Τουρκία), χιλιάδων Σλάβων κυρίως βουλγαρόφωνων (στον Βορρά) και η εγκατάσταση ενάμισι εκατομμύριου προσφύγων θα υποσκάψουν τελείως την φωνή της περιφέρειας. Η Παλαιά Ελλάδα en masse στέκεται απέναντι στις Νέες Χώρες. Επιπλέον ο διχασμός και η δικτατορία του Μεταξά, όπως και ο εμφύλιος, θα ενισχύσουν την κεντρική διοίκηση.

Παγκοσμιοποίηση και Φιλελευθερισμός

Η άνοδος της παγκοσμιοποίησης και η κυριαρχία του φιλελευθερισμού είχαν ως αποτέλεσμα:

© Επιθεώρηση Δημόσιας Διοίκησης, 2022

Παπαηλίας, Θ., Παπαηλίας, Σ., (2022). Βιοπολιτισμική Προσέγγιση και Ψηφιακή Στρατηγική των Πολιτιστικών Οργανισμών:

Προς μία Ανανεωμένη Εγγύτητα μέσα από την Πανδημία. 2(1), 97-116.

<https://www.lawjournals.unic.ac.cy/index.php/pareview>

- την κυριαρχία του *laissez faire, laissez passer* (την πλήρη κυριαρχία του φιλελευθερισμού)
- τη μεταφορά κεφαλαίου στις χώρες του Τρίτου Κόσμου (λόγω των χαμηλών μισθών, των ελαστικών εργασιακών σχέσεων κ.λπ.)
- τη συρρίκνωση των δημοσίων εσόδων και της κοινωνικής συνοχής στις ανεπτυγμένες χώρες (μειώνονταν τα έσοδα από τη μείωση των δραστηριοτήτων λόγω της μετακίνησης του κεφαλαίου, ενώ η ανεργία, και γι' αυτό αλλά και λόγω του διεθνούς ανταγωνισμού, αυξάνεται -περαιτέρω η δημογραφική γήρανση καθιστούσε το κράτος πρόνοιας ακριβό)
- τη μείωση της ισχύος του εθνικού κράτους και της εθνικής δημόσιας διακυβέρνησης (οι Παγκόσμιοι Οργανισμοί, όπως ο ΠΟΕ, καθορίζουν το πλαίσιο, άρα προκύπτει αδυναμία ενίσχυσης πέραν των ορίων που θέτουν)
- το λιτό κράτος (το κράτος και η δημόσια διοίκηση αποτελούν το πρόβλημα, σύμφωνα με τα Reaganomics)⁹
- την αδυναμία άμβλυνσης των περιφερειακών ανισοτήτων (η κάθε χώρα ενδιαφέρεται πρωτίστως για τη θέση της στην αγορά και ακολούθως για την κάμψη των ανισοτήτων στο εσωτερικό της)

Συνεπώς, αρχικά στο διάστημα 1929-1980 (1990) η κεντρική διοίκηση στηρίζει το κράτος πρόνοιας μέσω των δομών της και μετά (1960) μέσω της τοπικής αυτοδιοίκησης. Στην περίοδο 1980 (1990)-2007 το λιτό κράτος ενώ φαίνεται ότι πάει να κυριαρχήσει η παγκόσμια οικονομική κρίση το αποδυναμώνει (κεντρική διοίκηση και περιφερειακή βρίσκονται σε αποδόμηση). Από το 2007 ο άκρατος φιλελευθερισμός βρίσκεται υπό αμφισβήτηση. Ωστόσο η περιφερειακή ανάπτυξη παραμένει σε δεύτερη μοίρα. Ο κύριος στόχος είναι *en bloc* η επιβίωση στον διεθνή ανταγωνισμό. Το συγκεντρωτικό μοντέλο κρίνεται πιο στιβαρό.

Οι Περιφερειακοί Πίνακες

Μέσω των περιφερειακών πινάκων επιδιώκεται η αποτύπωση της κατανομής του εθνικού εισοδήματος ανά γεωγραφικό ή διοικητικό διαμέρισμα.

⁹ Η πολιτική Thatcher και Reagan οδήγησε σε αποδιοργάνωση το κράτος και στην ενίσχυση του κεφαλαίου. Αντιστρέφοντας τα μέχρι τότε ισχύοντα υπεστήριζαν ότι το κράτος δημιουργεί το πρόβλημα και όχι τη λύση, όπως διατείνονταν οι παρεμβατιστές. Για αυτούς επίσης η τοπική αυτοδιοίκηση συνιστούσε πρόβλημα. Άρα, δεν υπήρξαν υπερασπιστές της.

© Επιθεώρηση Δημόσιας Διοίκησης, 2022

Παπαηλίας, Θ., Παπαηλίας, Σ., (2022). Βιοπολιτισμική Προσέγγιση και Ψηφιακή Στρατηγική των Πολιτιστικών Οργανισμών:

Προς μία Ανανεωμένη Εγγύτητα μέσα από την Πανδημία. 2(1), 97-116.

<https://www.lawjournals.unic.ac.cy/index.php/pareview>

Για την Ελλάδα τα δεδομένα αρχικά εκτιμήθηκαν:

- σε επίπεδο διαμερίσματος μεταξύ 1954 και εντεύθεν
- σε επίπεδο νόμου από το 1970 και ύστερα
- με βάση το ESA 95 καταρτίζονται περιφερειακοί πίνακες εισροών εκροών, οι οποίοι προκύπτουν από τον εθνικό πίνακα.

Φαίνεται ότι μακροχρονίως οι περιφέρειες ελάχιστα συγκλίνουν προς το κέντρο (Αττική). Η όποια βελτίωση προήλθε κυρίως λόγω της τουριστικής ανάπτυξης που παρουσιάζεται.

Οι πίνακες του παραρτήματος εκτιμούν ενδεικτικά το εισόδημα της περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος για τα έτη 1995 και 2007, ενώ αντίστοιχοι πίνακες (Παπαηλιάς, 2015) υπολογίζονται για όλες τις περιοχές από το 1995 μέχρι το 2018.

Από την εξέταση των πινάκων στο διάστημα 1995-2018 συνάγεται ότι, εκτός από ορισμένες περιοχές (Νότιο Αιγαίο, Κρήτη), η χώρα παραμένει δέσμια του συγκεντρωτικού υποδείγματος.

Κλάδοι	Κωδικοί
Γεωργία, κτηνοτροφία, δάση	ΑΥΑ
Αλιεία	ΑΥΒ
Μεταλλεία, ορυχεία	ΑΥC
Μεταποίηση	ΑΥD
Βιομηχ τροφίμων, ποτών, καπνού	ΑΥD[15-16]
Παραγωγή κλωστ/υφαντουργικών ινών	ΑΥD[17-19]
Βιομηχανία ξύλου	ΑΥD[20]
Βιομηχανία χάρτου εκτυπώσεις	ΑΥD[21-22]

Οι αποφάσεις για θέματα κοινωνικής πολιτικής (υγεία, εκπαίδευση, πρόνοια) λαμβάνονται αποκλειστικά από το κέντρο (Αθήνα), το οποίο ελέγχει ασφυκτικά όλες τις εκφάνσεις του βίου.

Η ένταξη της χώρας στην επιτήρηση (Μνημόνια I, II, III) και το πρόβλημα που ανέκυψε με την πανδημία του κορονοϊού ενισχύουν τις κεντρομόλες τάσεις. Πολλές από τις ολιγοπωλιακές καταστάσεις τις ενισχύει το κράτος προκειμένου να αντικαταστήσει

τις μικρές. Όπως στη χώρα αναμένεται, στα επόμενα έτη, να συρρικνωθούν σημαντικά οι μικρές ιδιωτικές επιχειρήσεις, καθ' όμοιο τρόπο εκτιμάται ότι η κεντρική διοίκηση δεν θα απεκδυθεί των προνομίων της. Φαίνεται κάπως σόλοικο η χώρα όπου, στα πρώτα της βήματα, ήταν τόσο ανεπτυγμένο το ατομικιστικό πνεύμα, συνιστώντας ένα συνονθύλευμα αρματολικίων με διάσπαρτη τη πολιτική δύναμη, σήμερα να αποτελεί υπόδειγμα συγκεντρωτικής διοίκησης. Σε παγκόσμιο επίπεδο υπολογίζεται, για τους λόγους που αναφέρθηκαν, ότι οι χώρες μέσου και χαμηλού εισοδήματος θα συνεχίζουν να διατηρούν ισχυρή κεντρική διοίκηση με περιφερειακή διοίκηση.

Συμπεράσματα

Σε αντίθεση με τις βεβαιότητες ή τις εκτιμήσεις των περισσότερων ασχολούμενων με το θέμα, συνάγεται από τη συνοπτική ανάλυση ότι η αύξηση της ισχύος της τοπικής αυτοδιοίκησης, ή γενικότερα της αποκέντρωσης, έρχεται σε διαμετρική αντίθεση με τον οξύτατο διεθνή ανταγωνισμό. Το κάθε κράτος λειτουργεί ως οιονεί στρατοκρατούμενο, δηλαδή όπως στο στράτευμα υπακούν όλοι τις εντολές άνωθεν, κατά παρόμοιο τρόπο η κάθε χώρα, αναπτυσσόμενη κατά μείζονα λόγο αλλά και αναπτυγμένη επίσης, υποχρεούται να εμφανίζεται απέναντι στους ανταγωνιστές της με ενιαία αρχή.

Η αποκέντρωση πολιτικά συνδέθηκε με τον περιορισμό του αυταρχικού κράτους και τη μεγαλύτερη διαφάνεια. Σε ορισμένες περιοχές, όπως η Γερμανία, η Ιταλία, οι ΗΠΑ, η δημιουργία του κράτους προήλθε από συνεννόηση διαφόρων κρατιδίων η πολιτειών. Υπό αυτήν την έννοια οι τοπικές κυβερνήσεις διατήρησαν σοβαρό βαθμό αυτονομίας. Σε άλλες (στη Σκανδιναβία λόγω χάρη) το εκτεταμένο του εδάφους και η κυριαρχία αντιλήψεων, λόγω διεύρυνσης της δημοκρατίας, κατά του κρατικού συγκεντρωτισμού έδωσε τη δυνατότητα, κατά την περίοδο μετά το 1960, να διευρυνθεί ο ρόλος των περιφερειών.

Αλλού, όπως στη Γαλλία, την Αυστρία, Ολλανδία κ.λπ., το κράτος κάτω από την πίεση των νέων αντιλήψεων παραχώρησε σημαντικό μέρος της ισχύος του στους τοπικούς άρχοντες.

Η τάση αυτή, που έδειξε να μεσουρανάει μέχρι το 1990/2000, ξεκίνησε να υφίσταται έκθλιψη. Η παγκοσμιοποίηση και η συρρίκνωση της εθνικής οντότητας αναγκάζει αρκετά κράτη που συμμετέχουν σε διεθνείς ενώσεις (παραδείγματος χάριν Ε.Ε.), να επιδιώκουν να αποκτήσουν ή να διατηρήσουν την ισχύ τους. Αυτό έχει ως συνέπεια να αναγκάζονται να φρενάρουν την τάση για αποκέντρωση.

Η περίπτωση της σύνταξης του προϋπολογισμού των περιφερειών είναι χαρακτηριστική, αφού ακόμα και οι αποκεντρωμένες διοικήσεις λειτουργούν κατά τη λογική του εθνικού κράτους. Έτσι οι αποφάσεις που λαμβάνονται και εκεί είναι από τα πάνω προς τα κάτω. Συχνά έχει παρατηρηθεί ότι αποτελεσματικότερη θα ήταν η ενέργεια εάν είχε ληφθεί από την κεντρική κυβέρνηση, αφού στις τοπικές αρχές η διαφθορά ή η αναποτελεσματικότητα είναι συχνά μεγαλύτερη από την αντίστοιχη της κεντρικής διοίκησης, είτε λόγω πλημμελούς λειτουργίας των τοπικών οργανισμών -έλλειψη κατάλληλου προσωπικού- είτε λόγω συνάφειας των αιρετών με τους ισχυρούς ψηφοφόρους.

Η προσπάθεια που ανιχνεύεται με την εισαγωγή του συμμετοχικού προϋπολογισμού, που πρωτοξεκίνησε στο Πόρτο Αλέγκρε της Βραζιλίας (Abers, 1998), ενώ φάνηκε ότι θα αποτελούσε ένα ισχυρό πρόκριμα για την ικανότητα της τοπικής αυτοδιοίκησης να διαχειριστεί αποτελεσματικότερα τους πόρους των πολιτών, φάνηκε να βαλτώνει.

Έτσι:

Για τις χώρες υψηλού εισοδήματος είναι δύσκολο, λόγω οξύτατου ανταγωνισμού αφού συνεχώς αμύνονται στον πόλεμο η κάθε μία απέναντι στην άλλη, να δοθεί μεγαλύτερη αυτονομία στη λήψη αποφάσεων από την περιφέρεια. Οι πιθανές εξαιρέσεις δεν ανατρέπουν τον κανόνα. Περαιτέρω, οι αναδυόμενες χώρες αποτελούν συχνά σκληρότερο ανταγωνιστή. Υπ' αυτούς τους όρους η περιφερειακή

ανάπτυξη σε συνθήκες παγκοσμιοποίησης είχε παρελθόν, έχει παρόν, αλλά έχει αβέβαιο μέλλον.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Abers, R. (1998). From Clientelism to Cooperation: Local Government, Participatory Policy, and Civic Organizing in Porto Alegre, Brazil. *Politics & Society*. 26(4): 511–537.
- Boeke, J.H. (1953). *Economics and Economic Policy of Dual Societies*, New York: Institute of Pacific Relations.
- Eckaus, R.S. (1955). The factor proportions problem in Underdeveloped Areas. *American Economic Review*, 45, 539-565.
- Geertz C. (1963). *Agricultural Evolution*, Berkley: University of California Press.
- Perroux, F. (1955). *Note sur la notion de pole de croissance?* *Économie Appliquée*, 307-320.

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

- Παπαηλίας, Θ. (2019). *Οι Προσοδούχοι*. Αθήνα: Παρουσία.
- Παπαηλίας, Θ. (2021). *Εισηγήσεις στη Δημόσια Διακυβέρνηση*. Αθήνα: Unibooks.
- Παπαηλίας, Σ.(2016). *Οικονομική αποτελεσματικότητα των σπουδών Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και οι συνέπειες στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της περιφέρειας*. Διδακτορική Διατριβή [online]. ΕΚΠΑ. Διαθέσιμο σε: <https://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/37870#page/1/mode/2up> [Ανακτήθηκε 25 Μαρτίου 2022].

Παράρτημα

Πίνακας.1.1

Περιφερειακός πίνακας εισροών εκροών Δυτικής Ελλάδος έτους 1995

Εκατ. Ευρώ-Βασικές τιμές

ΠΡΟΙΟΝ	ΑΥΑ	ΑΥΒ	ΑΥC	ΑΥD	ΑΥE	ΑΥF	ΑΥG	ΑΥH	ΑΥI	ΑΥJ	ΑΥK	ΑΥL	ΑΥM	ΑΥN	ΑΥO	ΑΥP	ΣΥΝΟΛΟ ΕΚΡΟΩΝ
ΑΥΑ	177	0	0	182	0	0	3	13	0	0	0	2	0	1	0	0	379
ΑΥΒ	0	0	0	0	0	0	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	6
ΑΥC	0	0	0	24	4	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	32
ΑΥD	22	2	1	163	7	82	74	51	16	7	11	40	1	26	3	0	507
ΑΥE	4	0	0	25	1	1	7	9	2	2	1	4	1	3	2	0	62
ΑΥF	1	0	0	0	1	2	5	2	1	1	23	6	1	2	1	0	46
ΑΥG	8	0	0	59	4	20	29	17	11	2	6	5	1	7	1	0	172
ΑΥH	0	0	0	0	0	0	1	0	4	1	1	2	0	0	2	0	12
ΑΥI	1	1	0	8	1	1	103	7	15	10	3	9	1	2	4	0	165
ΑΥJ	0	0	0	16	0	3	10	0	1	103	2	2	0	1	0	0	141

Τεύχος 2, Αρ. 1

ΑΥΚ	0	0	1	22	1	3	48	8	4	9	6	8	4	6	3	0	123
ΑΥΛ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ΑΥΜ	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	3
ΑΥΝ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6	0	1	0	0	7
ΑΥΟ	0	0	0	1	0	0	11	7	4	2	11	1	0	1	9	0	47
ΑΥΡ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ΣΥΝΟΛΟ ΕΙΣΡΟΩΝ ΣΕ ΒΑΣΙΚΕΣ ΤΙΜΕΣ	214	4	3	503	19	113	293	120	58	140	64	86	10	50	25	0	1.701
ΦΟΡΟΙ	-21	2	0	-16	9	37	11	3	11	7	4	11	2	9	1	0	74
ΕΠΙΔΟΤΗΣΕΙΣ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ΜΗ ΕΚΠΕΣΤΕΟΣ ΦΠΑ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
ΣΥΝΟΛΟ ΕΙΣΡΟΩΝ ΣΕ ΤΙΜΕΣ ΑΓΟΡΑΣΤΟΥ	193	6	3	487	28	150	305	124	69	147	68	97	12	59	26	0	1.775
ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ	700	16	6	471	93	325	729	204	230	141	495	249	160	220	80	4	4.121

ΑΞΙΑ ΕΓΧΩΡΙΑΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ	893	22	9	958	121	475	1.033	328	299	288	563	346	173	279	106	4	5.896
------------------------------------	------------	-----------	----------	------------	------------	------------	--------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	----------	--------------

Παπαηλίας Σ. (2015)

Πίνακας 1.2

Πίνακας Χρήσεων για την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας
2007

*Τρέχουσες τιμές
Εκατ ευρώ*

ΠΡΟΙΟΝΤΑ/ΚΛΑΔΟΙ	ΑΥΑ	ΑΥΒ_ΑΥΕ	ΑΥ F	ΑΥG_A ΥΙ	ΑΥ J	ΑΥ K	ΑΥL	ΑΥM_A ΥN	ΑΥO_A ΥQ	ΑΥR_ΑΥ U	ΣΥΝΟΛΟ
ΑΥΑ	275	329	0	42	0	0	0	0	1	1	648
ΑΥΒ_ΑΥΕ	359	2.027	73	808	50	11	5	39	267	46	4347
ΑΥF	2	1	5	100	1	4	39	2	19	19	192

Τεύχος 2, Αρ. 1

AYG_AYI	13	109	15	483	8	5	0	54	78	80	845
AYJ	2	28	7	100	25	15	0	21	29	10	237
AYK	55	141	44	141	13	31	17	23	52	30	546
AYL	1	25	16	486	99	35	0	92	23	10	787
AYM_AYN	9	229	32 2	205	43	26	3	87	91	26	1040
AYO_AYQ	0	4	0	0	0	1	0	0	63	3	72
AYR_AYU	1	14	6	27	8	8	0	6	17	44	132
Συνολική ενδιάμεση ανάλυση	718	2.906	1.1 50	2.392	24 8	13 7	64	325	640	269	8848
Εισόδημα εξαρτημένης εργασίας	110	648	34 0	1.002	11 8	14 9	4	126	1.398	268	4163
Άλλοι καθαροί φόροι στην παραγωγή	- 347	0	0	34	0	4	0	0	0	0	-308
Ακαθάριστο λειτουργικό πλεόνασμα	1.0 48	608	48 2	1.410	15 6	11 2	1.0 80	207	714	183	6000

© Επιθεώρηση Δημόσιας Διοίκησης, 2022

Παπαηλιάς, Θ., Παπαηλιάς, Σ., (2022). Βιοπολιτισμική Προσέγγιση και Ψηφιακή Στρατηγική των Πολιτιστικών Οργανισμών: Προς μία Ανανεωμένη Εγγύτητα μέσα από την Πανδημία. 2(1), 97-116.

<https://www.lawjournals.unic.ac.cy/index.php/pareview>

Προστιθέμενη αξία σε βασικές τιμές	811	1.256	82 2	2.447	27 5	26 5	1.0 84	333	2.112	451	9856
Ακαθάριστη αξία παραγωγής σε βασικές τιμές	1.5 29	4.162	1.9 72	4.839	52 3	40 1	1.1 48	658	2.752	720	18704

Παπαηλίας Σ. (2015)

Πίνακας 1.3

Πίνακας Προσφοράς για την Περιφέρεια Δυτικής
Ελλάδας 2007

Τρέχουσες τιμές
Εκατ ευρώ

ΠΡΟΙΟΝΤΑ/ΚΛΑΔΟΙ	ΑΥΑ	ΑΥΒ_ΑΥΕ	ΑΥ F	ΑΥG_A ΥΙ	ΑΥ J	ΑΥ K	ΑΥL	ΑΥM_A ΥN	ΑΥO_A ΥQ	ΑΥR_ΑΥ U	ΣΥΝΟΛΟ
-----------------	-----	---------	---------	-------------	---------	---------	-----	-------------	-------------	-------------	--------

AYA	1.360	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
AYB_AYE	169	4.007	0	0	0	0	0	0	0	0	0
AYF	0	5	1.962	18	5	0	0	0	0	0	0
AYG_AYI	0	99	9	4.689	13	0	0	1	0	0	0
AYJ	0	6	0	4	49	3	0	2	5	1	517
AYK	0	0	0	0	0	39	0	0	0	0	393
AYL	0	27	0	119	8	2	57	12	5	4	748
AYM_AYN	0	19	1	6	3	3	57	643	34	0	1.285
AYO_AYQ	0	0	0	1	0	0	0	0	2.707	0	2.708
AYR_AYU	0	0	0	2	0	0	0	0	0	714	717

Ακαθάριστη αξία παραγωγής σε βασικές τιμές	1.5 29	4.162	1.9 72	4.839	52 3	40 1	1.1 48	658	2.752	720	18.704
---	-----------	-------	-----------	-------	---------	---------	-----------	-----	-------	-----	--------

Παπαηλίας Σ. (2015)

Σύντομα Βιογραφικά Σημειώματα

Θεόδωρος Παπαηλίας. Ομότιμος Καθηγητής Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής. Διδάσκει Πολιτική Οικονομία σε προπτυχιακούς φοιτητές και Δημόσια Διακυβέρνηση και Κοινωνική Πολιτική σε μεταπτυχιακούς φοιτητές. Έχει πλήθος δημοσιεύσεων που άπτονται των θεμάτων αυτών σε ελληνικά και ξένα περιοδικά, ενώ έχει συμμετάσχει σε μεγάλο αριθμό συνεδρίων στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Στέφανος Παπαηλίας. Διδάκτωρ Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Διδάσκων Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, Χαροκόπειου Πανεπιστημίου Έχει αρκετές δημοσιεύσεις σε ελληνικά και ξένα περιοδικά και έχει λάβει μέρος σε συνέδρια στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.